

Nr 599.

Av herr **Hermansson**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 235, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m.*

Syftemålet med de av föregående års riksdag beslutade åtgärderna för arbetslöshetens bekämpande var att icke blott bereda sysselsättning utan även en nödtorftig *försörjning* åt så många som möjligt av dem, som icke på annat sätt kunde erhålla sin bärgning. I enlighet härmed fingo också de förutvarande reglerna för anordnandet av reservarbeten undergå vissa förändringar, som avsågo att åstadkomma en förbättring av reservarbetarnas löneförhållanden. Det tidigare stadgandet, att reservarbetslönerna på varje ort alltid måste understiga den för samma ort fastställda så kallade lägsta grovarbetarelönen, ersattes av en bestämmelse, enligt vilken reservarbetslönerna »ej bör överstiga den lägsta grovarbetarelön, för vilken arbete i orten kan i avsevärd omfattning beredas», varvid hänsyn även skall tagas till löneförhållandena inom jord- och skogsbruket. Dessutom infördes i reglerna för reservarbeten och kontantunderstöd m. m. ett sådant stadgande, att erbjudet arbete i den öppna marknaden skall anses lämpligt under bland annat den förutsättningen, att det »är förenat med avlöning, som prövas vara skälig i förhållande till å orten förekommande avlöning för sådant arbete». Denna sistnämnda bestämmelse innebär, att ingen kan avstängas från den statliga arbetslöshetshjälpen endast därför, att han vägrar mottaga arbete för en lön, som uppenbarligen måste betraktas såsom oskäligt låg.

Under nu löpande budgetår har arbetslöshetskommissionen hittills icke i något fall fastställt lägre reservarbetslön än tre kronor per man och dag, en daglön, som även den enligt min mening måste anses vara allt för knappt tilltagen. Det är emellertid ett lika sorgligt som obestridligt faktum, att på vissa håll lönerna i den s. k. öppna marknaden pressats långt under trekronorsgränsen, och att de lägsta reservarbetslönerna således i själva verket kommit att avsevärt överstiga de förekommande lägsta grovarbetarelönerna. Formellt sett skulle arbetslöshetskommissionen alltså icke blott vara berättigad utan rent av ha skyldighet att i vissa fall företaga en reducering av de lägsta reservarbetslönerna för att bringa dessa i nivå med de på respektive orter förekommande bottenlönerna. Men när kommissionen det oaktat stannat vid de hittills gällande lägsta reservarbetslönerna, torde detta knappast kunna tolkas på annat sätt, än att tre kronor ansetts vara den lägsta grovarbetarelön, som under några förhållanden bort förekomma. Kommissionen har med andra ord icke funnit

det förenligt med statens intressen att medverka till en längre gående sänkning av de lägst avlönade grovarbetarnas lönenivå.

Arbetslöshetskommissionens ståndpunkt i nämnda avseende har icke heller utsatts för något offentligt klander. Kritiken mot de förment höga reservarbetslönerna i allmänhet har varit både hätsk och högröstad, men några krav på en sänkning av den undre lönegränsen ha dock mig veterligt icke blivit framställda. Ett yrkande i denna riktning skulle för övrigt knappast kunna vinna gehör ens inom de kretsar, som eljest icke försummat något tillfälle att ge uttryck åt sin indignation över den av riksdagen beslutade arbetslöshetshjälpen. En daglön på tre kronor ligger nämligen även på den rena landsbygden med dess relativt billiga levnadskostnader så pass nära den verkliga svältgränsen, att all offentlig agitation för någon nämnvärd sänkning av densamma otvivelaktigt skulle komma att betraktas som en utmaning av den politiska anständigheten. Vem som helst kan ju också med lätthet räkna ut, att en reducering av de lägsta reservarbetslönerna icke skulle minska de allmänna utgifterna för lindrandet av arbetslöshetens verkningar, utan att den endast skulle överflytta en del av kostnaderna från statens hjälporgan till den kommunala fattigvården. Det torde således kunna anses såsom obestriddigt, att den allmänna meningen icke givit uttryck åt någon annan uppfattning i detta avseende, än att lägsta reservarbetslön åtminstone icke bör sättas till *lägre* belopp, än vad den för närvarande utgör.

Men om tre kronor om dagen är den lägsta daglön, på vilken en arbetare vid statliga eller statskommunala reservarbeten anses kunna nödortfött försörja sig, så måste förhållandet även vara precis detsamma beträffande alla övriga grovarbetare i vårt land. Som förut nämnts förekommer det emellertid på vissa håll, att starka och arbetsdugliga personer tvingas att utföra vanligt arbete i den öppna marknaden för löner, som avsevärt understiga de lägsta reservarbetslönerna och således måste betraktas som orimligt låga i förhållande till de nödvändiga levnadskostnaderna. Lönesänkningarna ha i många fall åstadkommits genom ett intimt och systematiskt samarbete mellan vissa arbetsgivarekretsar och vederbörande kommunala myndigheter. Detta samarbete har vanligen tillgått så, att fattigvårdsstyrelsen eller någon annan kommunal myndighet under hot om avstängning från varje slag av understöd hänvisat hjälpsökande arbetslösa till arbete hos privata arbetsgivare på de lönevillkor, som dessa senare haft full frihet att själva diktera. Och det säger sig nästan självt, att de möjligheter att ockra på det rådande nödläget, som härigenom skapats, icke lämnats outnyttjade. Lönerna ha i många fall med tillhjälp av det ekonomiska tryck, som arbetslösheten framkallat, pressats ned till det rent otroliga, och arbetarna ha på detta sätt tvingats att utföra nyttiga och nödvändiga arbeten i den s. k. öppna marknaden för en betalning, som är otillräcklig för att kunna skaffa dem och deras familjer ens det nödvändigaste för deras livsuppehälle. Det lär t. o. m. på sina

håll ha gått så långt, att åtskilliga arbetsgivare genom att först uppsäga en del av den behöfliga arbetsstyrkan framkallat en konstlad arbetslöshet för att därefter genom de kommunala organens förmedling erhålla nödig arbetskraft för betydligt reducerade lönekostnader.

De kommunala makthavarnas tillmötesgående mot de arbetsgivarekretsar, vilka framför allt annat sträva efter att få arbetet utfört för så billiga kostnader som möjligt, stannar dock icke alltid vid de nyssnämnda åtgärderna i syfte att pressa ned lönerna till det minsta möjliga. Det har nämligen i ett flertal kända fall inträffat, att välsituerade och förmögna företagare *erhållit direkta fattigvårdsanslag* såsom ytterligare bidrag till kostnaderna för arbeten, som varit planerade eller delvis redan varit utförda. Det torde icke kunna resas några verkligt vägande invändningar mot en kommunal subventionering av sådana arbeten, som annars icke skulle komma att igångsättas. Men det kan knappast anses förenligt med vanlig social rättsuppfattning, att kommunernas skattemedel, såsom nu uppenbarligen skett, användas för att *öka företagarevinsten* på rent privata affärsföretag. Det finns enligt min uppfattning ingen rimlig anledning till, att en del av lantbrukarna inom en socken skall få den för driftens uppehållande nödvändiga arbetskraften delvis betalad av kommunens fattigvårds-kassa, medan de övriga få finna sig i att själva betala alla sina arbetskostnader. Och ännu orimligare måste det enligt vanlig sund rättsuppfattning förefalla, att vissa virkeshandlare, som i rent spekulations-syfte bedriva skogsavverkningar i större eller mindre skala, skola få en del av arbetslönerna betalade med kommunala medel. Ett sådant förfarings-sätt torde dessutom också i längden kunna bli till skada för andra skogsägare och virkeshandlare, därför att det ger de på detta sätt särskilt gynnade företagarna ökade möjligheter att utbjuda sina varor till underpris och därigenom påverka virkespriserna i fallande riktning.

För att i någon mån belysa de missförhållanden, jag här påtalat, skall jag anföra några exempel på, huru arbetslösheten för närvarande kan utnyttjas till en del företagares fördel, eller rättare sagt, huru dessa på sina håll kunna använda sin kommunala maktställning till förmån för sina egna egoistiska syftemål. De uppgifter, som här återgivas, äro alla hämtade från Östergötlands län och ha i samtliga fall lämnats av fullt trovärdiga och av mig kända personer.

I *Hogstads* socken funnos den 16 januari 18 anmälda arbetslösa. Av dessa hade 6 familjeförsörjare genom kommunens arbetslöshetskommitté erhållit tillfälligt arbete i form av stubbrytning. Dagsförtjänsten för detta arbete hade varierat mellan 1 krona 27 öre och 1 krona 65 öre per dag. Två ogifta arbetslösa hade hänvisats att utföra vedhuggning för en privat arbetsgivares räkning. Högsta uppnådda daglönen hade uppgått till 1 krona 50 öre. Senare har arbetslöshetskommitténs ordförande hänvisat en familjeförsörjare med 5 barn till arbete som ladugårdsskötare hos en lantbrukare för en månadslön av 25 kronor. Mannen tvingades att mot-

taga detta arbete under hot att annars bliva avstängd från all hjälp till familjens underhåll. Fattigvården betalar nu familjens utgifter för husrum och vedbrand.

En erkänt duglig arbetare i åldern 30—40 år med 3 minderåriga barn blev i slutet av förra året av fattigvårdsstyrelsen i *Östra Stenby* beordrad att utföra arbete som daglönare hos en lantbrukare inom samma socken för en daglön av 2 kronor. Hälften av detta lönebelopp skulle betalas av fattigvårdsstyrelsen och den andra hälften av arbetsgivaren.

Samtliga arbetslösa i *Horns* socken blevo i slutet av år 1933 av de kommunala myndigheterna hänvisade till skogsarbete hos ortens störste virkeshandlare och sågverksägare. Arbetet utgjordes av timmerhuggning av grov och kvistig skog för ett pris av 12 öre per träd. Arbetsförtjänsten uppgick under december månad till cirka 1 krona 50 öre å 1 krona 75 öre per man och dag.

De arbetslösa i *Gårdeby* ha under det senaste halvåret av socknens arbetslöshetskommitté beordrats att utföra vedhuggning för privata skogsägares räkning. Arbetet har betalats med 1 krona per kubikmeter, varav kommunen betalat 15—25 procent. En del arbetslösa ha dessutom hänvisats till arbete med grävning av en utloppsgrav, vilket arbete ingår som ett led i torrlägningsföretag, som utförts med bidrag av statsmedel. Kommunen har därjämte bidragit till grävningsarbetet med 25 öre per längdmeter. Arbetarna ha avlönats med 1 krona per längdmeter, och förtjänsten har uppgått till högst 3 kronor per dag.

Fattigvårdsstyrelsen i *Skällvik* har under den sista tiden betalat ett »understöd» på 25 öre per kubikmeter ved, som skogsägare inom kommunen låtit hugga. Arbetelönen har vanligen utgjort 1 krona per kubikmeter ved, och arbetsgivarnas huggningskostnader ha alltså stannat vid 75 öre per kubikmeter.

I *Mogata* socken har arbetslöshetskommittén hänvisat arbetslösa sockenbor till huggning av massaved för privata skogsägares räkning. Hugglönen har varit 1 krona per kubikmeter, varav kommunen betalat 20 procent samt därjämte ett s. k. barntillägg, som utgått med 10 öre per kubikmeter hugget virke och antal barn i arbetarens familj. Högsta förtjänsten utom »barntillägget» har uppgått till 2 kronor per dagsverke. Två stycken arbetslösa beordrades att hugga ved av s. k. »skatar» hos en privat skogsägare. Medelförtjänsten för detta arbete uppgick till 1 krona 12 öre. Av 35 arbetslösa ha enligt uppgift 4 man haft arbete med ovannämnd förtjänst under 4—6 veckor sedan oktober månad 1933 och till februari månad 1934. 4 man hade haft arbete lika lång tid men endast varannan dag. 2 man hade varit sysselsatta med arbete av ovannämnt slag under 3 å 4 veckor, 1 man under 15 dagar och 2 under 10 dagar. Den 12 februari, då denna rapport lämnades, voro 7 man i sysselsättning med arbete, till vilket de beordrats av arbetslöshetskommittén, medan de övriga arbetslösa icke erhöilo hjälp av något slag.

Kommunalstämman i *Drothem* har fattat beslut om att kommunen skall betala 25 procent av arbetslönerna för de arbeten, till vilka arbetslösa inom kommunen blivit hänvisade. Skogsägarna slippa således undan med att betala endast tre fjärdedelar av de förut mycket låga arbetskostnaderna. Bland dem, som uppburit detta understöd från kommunens sida, befinner sig en virkeshandlare, som förvärvat avverkningsrätten till en inom kommunen belägen kronoskog, och som i år bedrivit avverkningar i relativt betydande omfattning.

I *Vårdsberg* ha en del av de arbetslösa blivit hänvisade till huggning av massaved åt privata skogsägare för en arbetslön av 3 öre per sträckmeter. Dagsförtjänsten för detta arbete har uppgått till omkring 1 krona 25 öre. I februari månad detta år beslutade kommunalstämman att låta utföra slagning av packsten för vägdistriktets behov. Arbetslönen bestämdes till 1 krona 25 öre per kubikmeter, varjämte stämman beslutade, att arbetsförtjänsten för nämnda arbete skulle begränsas till 9 kronor i veckan för ogifta arbetare och till 13 kronor för familjeförsörjare.

En lantbrukare i *Östra Husby* avskedade för någon tid sedan en ogift ladugårdsskötare, varefter arbetslöshetskommitténs ordförande beordrade en gift arbetslös lantarbetare till platsen. Arbetsgivaren betalar den nye ladugårdskarlen 1 krona om dagen, och kommunen har åtagit sig att bidra med vad som därutöver kan anses nödvändigt för arbetarefamiljens underhåll.

Även *Kuddby* kommun har i betydande utsträckning betalat 20 procent av arbetslönerna för timmeravverkning och vedhuggning åt skogsägare och virkesförsäljare, som låtit utföra nämnda arbeten för mycket låga löner.

Det har vidare från skilda håll meddelats, att man redan här och var kunnat spåra en viss strävan till att låta fattigvårdsstyrelserna i allt större omfattning ombesörja förmedlingen av arbetskraft och att således på detta sätt förvandla förekommande arbete till kommunalt nödhjälpsarbete.

Det har på senaste tiden klagats åtskilligt över den s. k. understödstagareandan, som påstås ha fått en särskilt stor utbredning inom den svenska arbetareklassen. Jag skall för min del icke förneka förekomsten av en sådan »anda» bland de fattiga understödstagarna. Det torde tyvärr i stort sett vara oundvikligt, att de som någon längre tid mottaga allmänt understöd i någon form också utvecklas till att tänka och känna sig som understödstagare. Men om mottagandet av understöd är ägnat att framkalla moralisk ohälsa bland dem, för vilka detta utgör den enda möjligheten att uppehålla livet, så torde de moraliska vådor, som hota att uppstå på grund av att personer, som icke lida någon nöd, få vänja sig vid att erhålla ekonomiskt understöd, bli så mycket värre. Och om det slag av understödstagareanda tillåtes att fritt utbreda sig, som anser det vara de kommunala myndigheternas uppgift att öka företagarnas affärsvins-

ter genom att pressa ned arbetarnas löner till det allra yttersta och att dessutom gynna dem med direkta anslag ur kommunalkassorna, så kommer detta säkerligen att i längden medföra de största vådor både för samhällsmoralen och samhällslugnet.

Det torde icke heller kunna anses förenligt med *statsmakternas avsikter*, att en del av de arbetslösa skola bli helt avstängda från den statliga arbetslöshetshjälpen endast därför, att majoriteten inom vissa kommuner hellre avstår från alla statliga bidrag till arbetslöshetens bekämpande, än den vill underordna sig den offentliga kontroll, som är förbunden med mottagandet av dylika bidrag och som befaras att åtminstone i någon mån begränsa arbetsgivarnas möjligheter att ensamma bestämma över arbetarnas lönevillkor. Det har varit statsmakternas mening, att behövande arbetslösa från landets alla delar skulle vara lika berättigade att få del av statens arbetslöshetshjälp. Och förutsättningen för att så också skulle komma att ske har varit, att kommunerna skulle lojalt använda sig av de givna möjligheterna för att bereda arbete och försörjning åt sina arbetslösa. På de orter, där de kommunala organen vägrat sin medverkan härtill, där ha arbetslöshetens offer likväl ställts i en klass för sig och berövats rätten att erhålla någon hjälp från statens sida. Men då ett dylikt förfaringssätt omöjligt kan överensstämma med den opartiskhet och oväld, som även de sämst ställda medborgarna inom samhället ha rätt att fordra från det allmännas sida, måste det enligt min mening ligga i statsmakternas intresse, att en rättelse i berörda avseende snarast möjligt kommer till stånd.

De minst sagt underliga metoder i den rent kommunala arbetslöshetspolitiken, som här påtalats, ha företrädesvis förekommit inom sådana kommuner, som icke haft några direkta förbindelser med statens arbetslöshetskommission. De kommunala organens förehavanden ha gynnats av att de kunnat försiggå utan all kontroll från statens sida och sålunda omges med en viss hemlighetsfullhet. Och de allra svåraste missförhållandena skulle förmodligen komma att försvinna av sig själva, om kommunerna vore skyldiga att under alla förhållanden lämna rapport om läget på arbetsmarknaden, om de åtgärder, som vidtagits i syfte att minska arbetslösheten samt om arten och storleken av den lämnade arbetslöshetshjälpen. Kommunernas arbetslöshetspolitik bör med andra ord ske under offentlighetens ljus, även i de fall, då vederbörande kommun icke sökt eller icke har för avsikt att ansöka om bidrag av statsmedel. De kommunala organens vetskap om, att deras åtgöranden i alla händelser skulle bli föremål för en officiell granskning, skulle nämligen med största sannolikhet medföra, att de i flertalet fall skulle avstå från att fatta sådana beslut, som stode i uppenbar strid mot den allmänna sociala rättskänslan.

Då lant- och grovarbetarelönerna av förut berörda orsaker på vissa

orter pressats långt under den verkliga svältgränsen och arbetslöshetskommissionen således enligt sina instruktioner skulle vara skyldig att företaga en motsvarande sänkning av de lägsta reservarbetslönerna, borde riksdagen genom en ändring av reglerna för reservarbeten m. m. fastställa en lägsta lönegräns för reservarbetare, vilken icke under några förhållanden finge underskridas. Ett sådant beslut skulle innebära en välbehövlig garanti mot en allt för långt gående utarmning av de oförskyllt arbetslösa och därmed även hindra en ur många synpunkter icke önskvärd sänkning av den fattiga befolkningens köpkraft. Och då den minsta daglön, som hittills utgått för reservarbete, måste betraktas såsom otillräcklig i förhållande till de nuvarande levnadskostnaderna, bör enligt min mening detta lägsta lönebelopp icke sättas lägre än till 3 kronor 50 öre per man och dag.

Med åberopande av vad här anförts hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 235 måtte besluta, att nu gällande bestämmelser angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet (Kungl. Maj:ts kungörelse nr 446/1933) måtte erhålla följande ändrade lydelse:

§ 2. De lokala åtgärderna för verksamheten omhändervardas inom varje kommun av en arbetslöshetskommitté. Kommunen skall antingen inrätta särskild dylik kommitté eller också uppdraga åt lämplig ordinarie kommunal myndighet att vara arbetslöshetskommitté.

Där med hänsyn till lokala förhållanden så prövas lämpligt, må särskild arbetslöshetskommitté vara gemensam för två eller flera kommuner.

§ 3. Arbetslöshetskommittén skall verka för och själv vidtaga åtgärder, vilka inom området för dess verksamhet kunna tjäna till att förebygga arbetslöshet eller mildra verkningarna därav, ävensom för sådant ändamål samarbeta med myndigheter och andra.

Arbetslöshetskommitté bör — — — till godo.

§ 23. Arbetslöshetskommissionen — — — företagas.

Med stöd av sålunda gjorda undersökningar fastställer arbetslöshetskommissionen reservarbetslönen. Denna bör i regel ej överstiga den lägsta grovarbetarelönen, för vilken arbete i orten kan i avsevärd omfattning beredas, med beaktande jämväl av löneförhållandena inom jord- och skogsbruk, varvid dock

skall iakttagas, att lönen icke i något fall skall sättas till lägre belopp än tre kronor och femtio öre för utfört helt dagsverke.

Vid ackordsprissättning — — — klagan ej föras.

Stockholm den 5 april 1934.

A. Hermansson.

I motionens syfte instämma:

F. O. Ericson,
Boxholm.

Gust. L. Johnsson
i Kalmar.

Karl Ward.

Einar Lind.

Karl Falk.